

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift

- 60 -

oktober-november-december 2008

Denier van Richard Leeuwenhart (1187-1199), Poitou

Vz. Kruis in parelcirkel; errond, ✠RICARDVS REX (koning Richard)

Kz. In volle veld in drie lijnen: PIC / TAVIE / NSIS (van Poitou)

Zilver 388 ‰, Ø 19 mm, 1,073 g; Poey d'Avant pl. LIV nr. 16; Elias, 8

Alienor van Aquitanië, Hendrik II, Richard Leeuwenhart

Wat middeleeuwse geschiedenis zo ingewikkeld maakt is het feit dat ze meer dan andere geschiedenis eng verbonden is met het doen en laten van een grote groep machthebbers. De gronden die een baronie, een graafschap of een hertogdom uitmaakten waren bezittingen die met alles erop en eraan konden verkocht worden of overgeërfd, die in pand konden gegeven worden, die als bruidschat konden dienen, die konden vergokt worden en die ook door de buurman militair konden ingenomen worden. De koning had over dit alles in vele gevallen maar heel weinig te zeggen. In de praktijk kwam het erop neer dat de koning alleen dan iets in de pap te brokken had in de gebieden van zijn leenmannen als hij over voldoende militaire of economische macht beschikte om hen tot onderdanigheid te dwingen. Oorlog was in de middeleeuwen een spel, waarvan de strenge codes van het ridderschap de regels vormden. De politieke verhoudingen tussen de machthebbers veranderden toen ook veel sneller dan nu. De ene dag stonden ze tegenover elkaar op het slagveld, de volgende dag zaten ze samen aan tafel. Het was het volk dat in de regel de gebroken potten betaalde, vooral de boeren, want eens de veldtocht begonnen leefde het leger hoofdzakelijk van plundering. Viel er niets meer te plunderen dan werd de hoeve gewoonlijk in as gelegd.

De Europese grootmachten van de 11de eeuw waren de keizer van Duitsland, de koning van Engeland en de koning van Frankrijk. Deze laatste had theoretisch macht over het hele huidige Franse grondgebied doch zijn vazallen waren te machtig geworden. In feite waren de Engelsen meester in het zuidoosten van Frankrijk. Het is geen toeval dat de Engelsen een voorkeur hebben voor Bordeauxwijnen, in feite dronken ze van eigen gewin.

*Standbeeld van Richard Leeuwenhart voor
Westminster Palace te Londen*

De Engelse macht in Frankrijk was beginnen te groeien toen de graaf van Anjou, Geoffroy Plantagenet huwde met Mathilde, dochter van Hendrik I van Engeland. Dit huwelijk zou aan de basis liggen van een nieuwe Engelse dynastie, die zou regeren van 1154 tot 1485. Plantagenet was feitelijk een bijnaam van Geoffroy van Anjou omdat hij steeds brem gebruikte om zijn helm te versieren (planta genista, in het Frans, genêt). Uit het huwelijk van Geoffroy en Mathilde werd de latere Hendrik II van Engeland geboren en uit diens huwelijk met Alienor van Aquitanië kwam Richard Leeuwenhart.

Alienor van Aquitanië was een merkwaardige vrouw. Toen haar vader, de hertog Aquitanië stierf op bedevaart in Sint-Jacob van Compostella, was ze amper 15. Ze erfde Aquitanië, een enorme landstreek in Frankrijk die niet minder dan 19 huidige Franse departementen beslaat. Poitiers en het omringend gebied van de stad, de Poitou was het centrum van Aquitanië. Dadelijk als het nieuws van de dood van de hertog bekend werd stuurde de koning van Frankrijk, Louis de Dikke zijn tweede zoon Louis in allerijl naar Aquitanië om met Alienor te gaan trouwen. Louis was de tweede zoon van de koning. De eerste zoon, Philippe was echter met zijn paard over een opgeschrikte zeug gestruikeld en op slag dood. Louis was nu kroonprins. Hij was echter van kindsbeen af opgevoed om geestelijke te worden, wat wel enige problemen zou meebrengen. Volgens de traditie zou de spelling Alienor beter zijn dan Eleonora. Ze werd genoemd naar haar moeder die Anor heette (alia Anor = een andere, een nieuwe Anor). Louis was 17 toen hij haar voor het eerst ontmoette. Gevoelens kwamen in een feodaal huwelijk zelden te pas, die konden eventueel ontluiken na het huwelijk. Nog voor de terugkeer van het bruidspaar te Parijs stierf Louis de Dikke, die nooit had kunnen slapen. Alienor was koningin van Frankrijk. Louis VII was een zeer godvruchtig man doch door zijn onhandigheid bracht hij het voor mekaar in de ban van de Kerk geslagen te worden wegens een conflict met de paus over benoemingen van bisschoppen.

Alienor vergezelde haar man op zijn kruistocht, die hij samen met de Duitse keizer had georganiseerd. In Constantinopel kwam ze in contact met al de pracht en de praal van het Oosten. Het paleis dat de keizer ter beschikking stelde van zijn gasten telde een paar honderd prachtig ingerichte kamers; hun oud Merovingisch kasteel in Parijs verzonk daartegen in het niet. Toen de Franse kruistocht in Constantinopel toekwam was de Duitse reeds verder getrokken. De Byzantijnen hadden zoals gewoonlijk

geheuld met de Turken tegen de kruisvaarders. De Byzantijnse gidsen hadden de Duitsers aan hun lot overgelaten; de Turken omsingelen hen en de keizer verloor $\frac{3}{4}$ van zijn troepen. Nadat Louis op zijn beurt naar Klein-Azië was overgestoken ving hij de brokstukken van het Duits leger op. Hij moest op zijn beurt enkele zware klappen incasseren. Hij besloot de tocht over zee voort te zetten. De Byzantijnen leverden niet voldoende schepen zodat niet iedereen meekon. De achtergebleven troepen kwamen miserabel aan hun einde. Na drie weken in de kleine bootjes te hebben gezeten kwamen ze in Antiochië aan, waar ze triomfantelijk werden verwelkomd door Alienor's oom, Raymond, die prins van Antiochië was. Wat er daar juist gebeurd is weet niemand. Heeft Alienor een verhouding gehad met haar oom? Zij was 25, hij in het begin van de 30. Alleszins verklaarde ze daar aan Louis dat ze een echtscheiding wilde en dat ze in Antiochië wilde blijven. Louis nam haar met geweld mee en vertrok 's nachts met zijn troepen zonder afscheid te nemen van zijn gastheer.

Echtscheiding kwam toen tamelijk veel voor onder de adel; vermits toen reeds iedereen met iedereen verwant was in de leidende klassen was het gewoonlijk een koud kunstje te bewijzen dat de echtgenoten neef en nicht waren van het zoveelste knoopsgat. Degene die wilde scheiden verklaarde dan dat om zijn zielenheil te redden hij niet verder kon leven in deze zeer zondige toestand. Alienor beriep zich ook op dit argument. De kruistocht was allesbehalve een succes, wat een groot prestigeverlies voor het Westen betekende: wanneer de keizer van Duitsland en de koning van Frankrijk samen het niet konden halen tegen de Turken dan was het erg gesteld met de macht van het Westen. Bij haar terugkeer werd Alienor gevangen genomen door Byzantijnse kapers doch kon bevrijd worden. Louis verloor here en goed in de kaping. Terug in Frankrijk hield Alienor voet bij stuk met haar echtscheidingsplannen. Om zijn prestige te redden verstootte Louis haar op grond van de te enge familiebanden. Hij verloor natuurlijk Aquitanië in de operatie.

Alienor was terug vrij doch bij haar terugkeer naar haar land moest ze reeds een paar pogingen tot schaking verijdelen van barons die vlug rijk wilden worden. Dan deed Hendrik, zoon van de graaf van Anjou een huwelijksaanzoek. Hij was 19 en een machtig man. Hij was erfgenaam van Normandië van moeders zijde en van Anjou, Maine en Touraine langs de kant van zijn vader. Hij was heel wat jonger dan Alienor doch dat speelde geen rol. Alienor nam het voorstel aan. Hendrik was een man van actie, die naar het schijnt alleen naar ging zitten om te eten; hij was een goed soldaat doch hij vermeerde oorlog als het mogelijk was. Toen hij op 19 december 1154 tot koning van Engeland werd gekroond werd hij de tweede machtigste vorst van Europa na de keizer van Duitsland.

Hendrik kreeg vier zonen: Hendrik, Richard, Geoffroy en Jan. Om zijn domeinen uit te breiden voerde hij een intensieve huwelijkspolitiek. Om de begeerde landstreek Vexin in handen te krijgen verloofde hij zijn oudste zoon Hendrik met de Franse prinses Marguerite, die deze streek dan als bruidsschat zou meekrijgen. Het jongetje was 4 jaar oud, het meisje een paar maand. Louis dacht op die manier tijd te winnen doch hij had buiten de waard gerekend. Twee jaar later verkreeg Hendrik II, in ruil voor diplomatieke steun voor een tegenpaus van de kardinalen de toelating om de kinderen in het huwelijk te laten treden; Vexin was van hem; Louis VII was woedend. Richard werd op 2-jarige leeftijd met de dochter van de graaf van Barcelona verloofd en Hendriks oudste dochter met Hendrik de Leeuw, hertog van Saksen en Beieren.

In 1169 brachten Hendrik, Richard en Geoffroy hulde aan de Franse koning als vazallen; dat was natuurlijk maar een pure formaliteit. Hendrik zou Normandië, Maine en Anjou krijgen; Aquitanië was voor Richard; aan Geoffroy werd Bretagne

toegewezen. Richard werd in de Sint-Hilairekerk te Poitiers plechtig ingehuldigd als hertog van Aquitanië. De drie zonen hadden enkel titels gekregen; vader Hendrik hield de teugels strak in handen en de geldbeugel ook.

Alienor leefde niet in goede verstandhouding met haar man; hij bedroog haar met een zekere Rosamund Clifford en de koninklijke rekeningen vertoonden ook nog uitgaven ten gunste van een zekere “Bellebell”. De drie zonen, gesteund door de moeder kwamen in opstand tegen hun vader en Alienor werd aangehouden toen ze in mannenkleren poogde het kasteel van haar man te ontvluchten om haar zonen te gaan vervoegen. Ze werd in Engeland gevangen gezet en Hendrik zou haar nooit vergeven. Hendrik zette tegen zijn zoons de gevreesde “Brabanders” in, het waren huurlingentroepen, die blijkbaar in den beginne in de meerderheid uit Brabanders moeten hebben bestaan doch die samengesteld waren met uitschot van gans Europa. Het waren gevreesde plunderaars en verkrachters die niets of niemand ontzagen. Hendrik verzoende zich met zijn zonen en de meeste edelen die aan de rebellie deelnamen kregen amnestie. Richard was intussen van verloofde veranderd; sedert 1169 was hij verloofd met de dochter van Louis VII; ze was zoals dat toen de gewoonte was aan het hof van haar toekomstige bruidegom opgevoed doch Hendrik weigerde haar te huwen omdat zijn vader haar verleid had. Richard begon stilaan armslag te krijgen in Aquitanië, waar hij met onwrikbare wreedheid een opstand van de baronnen neersloeg. Zijn oudere broer Hendrik stierf in 1183 en Richard werd nu kroonprins. Hij kram opnieuw in conflict met zijn vader toen deze Aquitanië aan Geoffroy wilde geven en er bleef ook nog het probleem van de jongste, Jan, die geboren was toen de koek al verdeeld was en die door zijn vader Jan zonder Land werd genoemd.

Intussen was er in Frankrijk een nieuwe koning, Philips, bijgenaamd Augustus. In oktober 1187 was Jeruzalem ingenomen door de Turken wat natuurlijk een algemene consternatie teweegbracht in het christendom. Richard zwoer enthousiast dat hij op kruistocht zou gaan. Philips August volgde schoorvoetend. Hendrik II hield niet van zijn zoon Richard en blijkbaar hoopte hij zelfs dat Richard op de kruistocht zou sneuvelen; zijn voorkeur ging naar zijn jongste, Jan. Hendrik weigerde Richard officieel als troonopvolger aan te wijzen en Richard kwam opnieuw in opstand tegen zijn vader. Tours werd ingenomen doch Hendrik was stervend; hij overleed op 6 juli 1189. Richard liet dadelijk zijn moeder vrijlaten, die regentes van Engeland werd tot de aankomst van Richard. Hij had nu de handen vrij om aan de kruistocht te beginnen. Hij schonk zelfs vergiffenis aan William Marshall, die zijn vader tot op het eind was trouw gebleven en die hem in een gevecht uit het zadel had gelicht. “Ik zal u niet doden, maar ik hoop dat de duivel het zal doen” had hij hem toegeroepen. Richard schonk hem zelfs de hand van een van de rijkste erfdochteren van het land zodat William van een dolend ridder zonder fortuin tot een van de machtigste heren van het rijk werd. Ook Jan zonder Land werd rijkelijk van land verzien; hij kreeg 7 graafschappen en werd heer van Ierland; zijn gebieden vormden een staat in de staat.

Richard kwam in Engeland aan op 13 augustus 1189 en werd tot koning van Engeland gekroond met een nooit geziene pracht. De feestelijkheden werden echter verstoord door een grote moordpartij op joden in Londen. In volle voorbereiding van een kruistocht waren de joden natuurlijk fel gehaat. Richard zou slechts vier maand in zijn koninkrijk verblijven. Na de kruistocht, in 1194 zou hij nog twee maand in Engeland zijn; hij was ongetwijfeld de minst Engelse der Engelse koningen. Dadelijk na zijn aankomst begon Richard het land uit te persen om aan geld te geraken voor de kruistocht. Vele edelen hadden zich in het enthousiasme van het ogenblik laten verleiden te zweren dat ze meegingen op kruistocht. Zij die van gedacht waren

veranderd konden hun beloften afkopen. Daar het uitoefenen van een openbaar ambt een excuus was om niet te moeten gaan gingen de prijzen voor ambten pijlsnel de hoogte in.

De toestand in het Midden-Oosten

Alvorens verder te gaan met het relaas van de avonturen van Richard Leeuwenhart is het nuttig te weten hoe de kruistochten hadden geëvolueerd. Het Byzantijnse Rijk was onder de druk van de Turken stilaan verschrompeld en had al haar Aziatische bezittingen verloren. Tenslotte waren het de Byzantijnen die enig voordeel uit de kruistochten hebben gehaald want het is vrijwel zeker dat indien de kruistochten er niet waren geweest Constantinopel misschien al in het begin van de 12de eeuw zou zijn gevallen terwijl ze het nu toch tot in 1453 hebben uitgehouden. Voor de rest zijn de kruistochten nutteloze ondernemingen geweest; de christelijke kolonisatie van het Midden-Oosten is een totale mislukking geworden. Het rijk dat na de inname van Jeruzalem door Godfried van Bouillon door de “Franken” was gesticht op de kusten van het huidige Syrië, Libanon en Israël had zich maar kunnen handhaven ten koste van een enorm bloedbad dat van 1099 duurde tot het laatste fort van Acre op 28 mei 1291 instortte en de laatste verdedigers tezamen met 2.000 belegeraars de dood vonden onder de puinen. Het zou tot 1917 duren tot er nog Westerse troepen in Jeruzalem zouden marcheren. Het enige voordeel dat het Westen uit deze hoop miserie heeft gehaald zijn de culturele contacten met het Oosten. We mogen niet uit het oog verliezen dat wij toen de barbaren waren en het Oosten de beschaafde wereld. Het Nabije-Oosten speelde in de 11de tot de 13de eeuw zowat de rol van Amerika in de 19de en de 20ste eeuw. De kroniekschrijver Foucher de Chartres schreef: “Wie ginder arm was is hier rijk; hij die maar enkele deniers bezat staat hier aan het hoofd van een fortuin. Hij die in Europa zelfs geen dorp bezat ziet zichzelf heer van een hele stad. Waarom zouden we naar het Westen terugkeren als het Oosten onze wensen vervult?”.

Van noord naar zuid vormden zich in de loop van de krijgsverrichtingen stilaan en met veranderlijke oppervlakten het graafschap Edessa (het huidige Orfa), het prinsdom Antiochië, het graafschap Tripoli en het koninkrijk Jeruzalem. Het moet gezegd worden dat de kruisvaarders, die over het algemeen op land en buit beluste avonturiers waren, ik spreek dan vooral over hun leiders, er ondanks hun vele wandaden toch in geslaagd waren zich op een politiek verantwoorde manier te gedragen. Van de latere generaties, die ter plaatse geboren waren kon dat niet altijd gezegd worden wat tenslotte de ondergang van het rijk zou bewerken. Zo zien we bijvoorbeeld dat Boudewijn I, de grondlegger van het rijk, broer van Godfried van Bouillon de Armeense koning van Edessa dwong hem te adopteren en hem zijn dochter ten

huwelijk te geven. Hij liet daarna toe dat zijn schoonvader vermoord werd. Wanneer de Armeense christenen tegen hem in opstand kwamen werden hun leiders de ogen uitgestoken en de meelopers handen, voeten en neus afgesneden. Nadat hij koning

van Jeruzalem geworden was had hij zijn Armeense vrouw niet meer nodig en hij stak haar dan maar in een klooster, waar ze later uit ontsnapte. We zien hoe Boshemond een aantal Turkse gevangenen liet doden en door zijn koks aan het spit liet roosteren om de Turkse spionnen die in het kamp van de kruisvaarders rondzwierven wat schrik aan te jagen! Er hebben zich scènes afgespeeld die in een Italiaanse western niet zouden misstaan, deze bijvoorbeeld waar Renaud de Chatillon de patriarch van Tripoli, die het gewaagd had zich schamper over hem uit te laten, liet geselen en daarna met honig ingesmeerd naakt op de markt van Tripoli exposeerde.

De verdediging van het christendom was over het algemeen niet de hoofdbekommernis; verschillende malen streden muzelmannen en christenen zij aan zij. In 1108, tien jaar na de eerste kruistocht reeds stonden er twee Turks-Frankische coalities tegenover elkaar. In 1224 belegerden Boudewijn II en een Arabische sjeik tezamen de stad Aleppo. Typisch voor de nieuwe mentaliteit is het volgend incident. Emir Ousana van Damascus die een vriend was van koning Foulque van Jeruzalem en die zijn vrienden de tempeliers een bezoek bracht kreeg van dezen, om zijn gebeden te doen, een kleine moskee toegewezen die tot kerk was omgebouwd. Een pas toegekomen kruisvaarder die dit zag wilde dit heiligschennis vermijden doch hij werd door de tempeliers aan de deur gezet. "Hij is een buitenlander, hij kent dit land niet" zeiden ze verontschuldigend.

De vrouwen waren er ook meer geëmancipeerd dan in Europa; we zien regelmatig hoe ze zelf een echtgenoot kiezen. Sommigen hadden echter een slechte keuze gemaakt wat tenslotte de val van het rijk in de hand heeft gewerkt. Zo huwde de weduwe van Raymond II van Tripoli met Renaud de Chatillon, een mooi crapuul, een roofridder en een avonturier van het laagste allooi, die met zijn rooftochten het vreedzaam naast elkaar bestaan van mohammedanen en christenen zou naar de bliksem helpen. De zuster van Boudewijn IV zou de schone Guy de Lusignan kiezen, die de naam koning van Jeruzalem niet meer waard was en die door zijn onbenulligheid de val van Jeruzalem zou bewerken.

Het waren tenslotte de eerste heer (hij wou geen koning zijn), Godfried van Bouillon en de laatste koning die naam waardig, Boudewijn IV die als de meest nobele figuren ver boven de geschiedenis der kruistochten uitstaken. Boudewijn IV was 14 toen zijn vader koning Amaury I stierf. Bij het spelen had men gemerkt dat het kind gevoelloos was voor pijn; het waren de eerste symptomen van melaatsheid. Zijn elfjarige regering zou een lange doodstrijd zijn maar het is ongelooflijk met welk een energie deze jonge zieke man zijn koninklijke verantwoordelijkheid opnam. De mooiste overwinning behaalde hij op 17-jarige leeftijd. Philips van den Elzas, graaf van Vlaanderen was aangekomen en hij had alle troepen van het rijk geleend voor een veldtocht in het noorden van Syrië. Saladin, sultan van Syrië en Egypte merkte dit en trok met een legermacht van 27.000 man naar de strategisch belangrijke grensstad Ascalon. Boudewijn IV had enkel 400 ridders ter beschikking. Hij slaagde erin Ascalon te bereiken voor Saladin en verschanste zich in de stad. Saladin deed niet de moeite om de stad te belegeren; hij liet slechts een kleine troepenmacht achter om ze te bewaken en stootte door in de richting van Jeruzalem dat totaal onbeschermd voor hem lag. Boudewijn IV brak echter uit en viel Saladin aan; zijn 400 ridders stortten zich in de massa van duizenden Turken en ze behaalden een verpletterende overwinning. Ze hadden twee dagen nodig om de buit bijeen te rapen. Ook wanneer hij zijn handen en voeten niet meer kon gebruiken en half blind was liet hij zich nog op een draagberrie naar Syrië dragen om er Renaud de Chatillon te gaan helpen die er in de Krak van Moab, een formidabele burcht die nog steeds bestaat, en van waaruit hij zijn stoottroepen organiseerde, door Saladin belegerd werd.

Richard Leeuwenhart op kruistocht

Keren we nu terug naar Richard. Hij verliet Engeland in december 1199 maar het zou nog tot de zomer van volgend jaar duren eer alles in orde was in zijn bezittingen op het vasteland. Een weinig gekend feit is dat Richard op kruistocht vertrok vanuit Aarlen; hij was markgraaf van Aarlen en hij trof er de laatste voorbereidingen. Toen hij in Marseille aankwam waren de schepen van zijn vloot nog niet toegekomen; hij huurde schepen en hij volgde de Italiaanse kust tot in Messina waar hij in september 1199 toekwam. Richards schoonbroer, die over Sicilië regeerde stierf in november; de Siciliaanse barons kozen Tancred van Lecce tot hun nieuwe heer; deze liet de zuster van Richard opsluiten. Richard kreeg zijn zuster vlug vrij maar het vroeg lange onderhandelingen die de hele winter duurden eer hij haar bruidschat kon recupereren. Tenslotte verliet hij Messina met een vloot van 200 schepen. Bij zijn aankomst in Cyprus stelde de Byzantijnse gouverneur zich vijandig op. Richard ontscheepte en nam gedurende de maand mei het hele eiland in; het zou een Frankisch koninkrijk worden. Op 8 juni 1191 kwam hij in Acre aan, dat in Turkse handen was en al geruime tijd belegerd werd door Guy de Lusignan, ex-koning van Jeruzalem. Onder de kundige leiding van Richard gaf de stad zich over na 2 maanden, op 12 juli 1191.

Philips August die ook mee was keerde kort daarna naar Frankrijk terug. Richard kon echter Jeruzalem niet aanvallen; hij was een te goed strateeg om niet te begrijpen dat hij een zo belangrijke vesting niet kon gaan belegeren met heel het leger van Saladin in de rug. Godfried van Bouillon had dat wel gekund omdat toen het Turks leger nog geen belangrijke georganiseerde macht vormde. Richard had trouwens goede verhoudingen met Saladin; er werd zelfs gedacht aan een huwelijk van Richards zuster Joan met Saladin maar om godsdienstige redenen ging dat natuurlijk niet. Terwijl hij een groep Turken achtervolgde kwam Richard zelfs in het zicht van de muren van Jeruzalem; dat was alles wat hij van de stad zag want, nadat hij een overeenkomst met Saladin had gesloten die vrije toegang tot de heilige plaatsen garandeerde voor de christenen voor een periode van 3 jaar, ging hij zelf niet naar de heilige stad omdat hij niet in zijn opzet geslaagd was.

Graf van Richard Leeuwenhart in de kathedraal van Rouen

Hij zeilde af op 9 oktober 1192 vanuit Acre. Hij leed echter schipbreuk op de kust van Istria in Noord-Italië. Na vele avonturen werd hij met enkele van zijn mannen, verkleed als monnik in de omgeving van Wenen gevangen genomen door Leopold van Oostenrijk, die hen voortverkocht aan keizer Hendrik VI in februari 1193, die op die manier met de hulp van de Fransen Richard bezittingen wilde inpalmen. De Franse barons weigerden echter de gronden van een kruisvaarder in te nemen. Intussen was Jan zonder Land in Engeland volop aan het complotteren tegen zijn broer. Alienor, in de zeventig, waakte echter. Richard onderhandelde met de keizer over de betaling van een losgeld van 150.000 mark. Hij kwam vrij op 4 februari 1194. “Pas op, de duivel is losgelaten” was de boodschap die Philips Augustus aan zijn vriend Jan zonder Land stuurde. Het land werd leeggehaald om het enorme losgeld te kunnen betalen; allerlei nieuwe taken werden uitgevonden. Richard moest dan nog een dure oorlog voeren tegen Philips Augustus. Het gevecht waarin Richard stierf had echter niets te maken met deze oorlog. Hij belegerde het kasteel van Châlus om de baron te straffen in een dispuut over een schatvondst; hij werd met een pijl in de schouder getroffen en overleed op 6 april 1199.

Het stuk

Het munttype hiernaast circuleerde in Poitou voordat Richard zijn munten liet slaan. Het is een denarius van de stad Melle. Het atelier van Melle was het meest productieve van de Karolingers. Deze grote activiteit was te danken aan de in die tijd rijke mijnen van zilverhoudend lood van

Melle (niet verwarren met het Belgisch Melle). De mijnen raakten echter uitgeput rond de 10de eeuw. Om geen munt te moeten slaan op naam van de Franse koning of omdat het publiek afkerig stond tegenover verandering van munttype bleven de graven van Poitou dit munttype op naam van Karel de Grote verder slaan lang na de dood van deze keizer. Er kwamen wel fouten in de gravure en het metaal ging zienderogen achteruit. Er staat steeds METULO of METALO op, de naam van de stad (Metallum betekent mijn in het Latijn) maar na de sluiting van de mijnen werden deze stukken waarschijnlijk op andere plaatsen vervaardigd.

Dit type bleef in omloop tot Richard Leeuwenhart voor de eerste maal munt sloeg waar de naam van de graaf opstond. Het patroon van het oude type werd behouden, maar CARLVVS REX R werd vervangen door RICARDVS REX en METALO in twee horizontale lijnen in volle veld werd vervangen door PICTAVIENSIS (van Poitou) in drie lijnen. De zuiverheid bedraagt gemiddeld 388 ‰ zilver. Toen Philips Augustus in 1204 in Poitou binnenviel, bracht hij zijn eigen Franse munt mee, die van lager allooï was. Deze stukken verdreven de betere uit de omloop, die in de smeltkroes van de geldwisselaars verdwenen. De munten van Richard werden geslagen in de burcht van Montreuil Bonnin, in de omgeving van Poitiers. De ruïnes van deze burcht bestaan nog.

Bibliografie

Faustin POEY D'AVANT, *Monnaies féodales de France, deuxième volume*, Graz/Austria 1961.

E.R. Duncan ELIAS, *Anglo-Gallic Coins, Les Monnaies Anglo-françaises*, co-editions Spink & Son / Emile Bourgey, London-Paris 1984.

H. Dewit